Lausunto

8.11.2018

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomus eduskunnalle 2018

Setan lausunto eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle (Asia: K 6/2018 vp)

Seta kiittää valiokuntaa mahdollisuudesta esittää huomionsa Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksensa. Nostamme kertomukseen liittyen esiin seuraavat seikat:

Yhdenvertaisuuslain voimaantulo ja yhdenvertaisuusvaltuutetun mandaatin ulottaminen myös seksuaaliseen suuntautumisen perustuvan syrjintään on ollut viime vuosien merkittävimpiä seksuaalivähemmistöjen yhdenvertaisuutta edistävä muutos. Yhdenvertaisuusvaltuutettu on myös ansiokkaasti ottanut esille seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää toiminnassaan. Valtuutettu on pyrkinyt edistämään mm. naisparien yhdenvertaista oikeutta hedelmöityshoitoihin julkisella puolella, lhbtiq-turvapaikanhakijoiden oikeuksia ja korostanut samaa sukupuolta olevien parien syrjimättömyyttä seurakuntien tilojen vuokraamistoiminnassa.

Oikeusturvan vahvistaminen

Valtuutetun kertomuksesta tulee esille, että seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvia yhteydenottoja on vuosittain ollut seuraavasti: 2015 – 17, 2016 – 27, 2017 – 24. Yhteydenottojen määrät eivät ole olleet kovin suuria, mikä kertoo syrjinnän aliraportoinnista. Aliraportointiin voi vaikuttaa tiedon puute oikeuksista, epäluottamus viranomaisia kohtaan, epäusko siitä, että ilmoitus johtaisi toimenpiteisiin tai sen seurauksena saisi hyvitystä, pelko oman aseman heikkenemisestä. Syrjinnän raportoimiseen on selvästi vielä korkea kynnys, oikeussuoja ei ole riittävä.

Merkittävä haaste yhdenvertaisuuslakiin liittyen koskee työelämäsyrjintää, jossa yhdenvertaisuusvaltuutetulla ei ole toimivaltaa. Työelämäsyrjinnästä raportoiminen on haastavaa erityisesti vähemmistöihin kuuluville ja olisi tärkeää, että työelämäsyrjinnästä voisi ilmoittaa yhdenvertaisuusvaltuutetulle, joka on ihmisoikeuksien ja yhdenvertaisuuden asiantuntija.

Yhdenvertaisuuslain mahdollistamaa häirintään puuttumista ei kertomuksen mukaan ole sovellettu kovin laajasti. Sen soveltamismahdollisuudet ja -käytäntö on toistaiseksi jäänyt ohueksi. Koulutukseen liittyen valtuutettu pitää ongelmallisena myös sitä, ettei oppilaitos ole syyllistynyt syrjintään, vaikka se ei puuttuisi tietoonsa tulleeseen oppilaaseen kohdistuneeseen häirintään. Tämä on selvä puute laissa, joka ei madalla kynnystä ilmoittamaan koulutuksen piirissä esiintyvää seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaa häirintää.

- Setan mielestä valtuutetun ehdotukset oikeusturvan vahvistamiseksi yhdenvertaisuuslain osittaisuudistuksella ovat kannatettavia. Erityisen tärkeää olisi madaltaa ilmoituskynnystä syrjinnästä mahdollistamalla valtuutetulle syrjintäasioiden vieminen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaan uhria nimeämättä; antaa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalle oikeus määrätä hyvitys syrjinnästä; antaa yhdenvertaisuusvaltuutetulle rinnakkaismandaatti työelämäsyrjintään puuttumiseksi sekä määritellä oppilaitoksen toiminta syrjinnäksi, silloin kuin oppilaitos ei puutu oppilaaseen tai opiskelijaan kohdistettuun häirintään.

Yhdenvertaisuuden edistäminen

Yhdenvertaisuuslaki vahvisti yhdenvertaisuuden edistämisvelvoitteita ja toi velvotteen yhdenvertaisuussuunnitteluun. Yhdenvertaisuusvaltuutettu huomauttaa, että yhdenvertaisuussuunnitelma puuttui vielä useilta tahoilta velvoitteen astuessa voimaan vuoden 2017 alussa.

Yhdenvertaisuussuunnittelun puutteista kertoo myös Kuntaliiton selvitys (2018), jonka mukaan (selvitykseen vastanneista kunnista) n. 80 %:lla oli kuntaa työnantajana koskeva yhdenvertaisuussuunnitelma, mutta vain 35 %:lla toiminnallinen yhdenvertaisuussuunnitelma. Kuntaliiton selvityksessä todettiin myös, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tilannetta oli suunnitelmissa käsitelty hyvin niukasti. Setan käsitys on, että myös koulujen yhdenvertaisuussuunnittelu on vielä hyvin puutteellista. Ongelmia ovat, että suunnitelmaa pidetään enemmän hallinnollisena asiakirjana kuin mahdollisuutena parantaa yhdenvertaisuutta tavoitteellisesti. Puutteita on oppilaiden osallistamisessa suunnitteluun, eri syrjintäperusteiden (erityisesti seksuaalinen suuntautuminen) sisällyttämisessä ja konkreettisten toimenpiteiden puuttuminen yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten yhdenvertaisuuden toteutumisessa on suuria haasteita. Kouluterveyskysely (THL 2017) osoittaa, että kiusaamis, -uhkailu-, ja väkivaltakokemukset ovat ei-heteroilla nuorilla, erityisesti pojilla, moninkertaisesti yleisempiä kuin heteronuorilla. Kyselyn mukaan ei-heterot nuoret kokevat terveydentilansa heikommaksi ja he ovat ahdistuneempia kuin heteronuoret. Lisäksi heillä on vähemmän läheisiä ystäviä ja he kokevat keskusteluyhteyden vanhempiinsa heikommaksi kuin heteronuoret. Koulujen yhdenvertaisuuden edistämistyössä tulisi huomioida seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten haasteet.

- Seta katsoo, että olisi erittäin tärkeä varmistaa, että yhdenvertaisuusvaltuutetulla on riittävät resurssit yhdenvertaisuuden edistämistyöhön, mm. tuki yhdenvertaisuussuunnitteluun sekä suunnitelmien valvomiseen. Olisi myös tärkeää, että yhdenvertaisuusvaltuutetulla olisi riittävästi resursseja tehdä eri syrjintäperusteisiin liittyvää spesifiä edistämistyötä.

Haavoittuvassa asemassa olevat turvapaikanhakijat

Yhdenvertaisuusvaltuutetun kertomuksessa tuodaan esiin monia ongelmia, joita ulkomaalaislain heikennykset ovat aiheuttaneet turvapaikanhakijoiden oikeusturvaan. Seta jakaa huolen etenkin haavoittuvassa asemassa olevien turvapaikanhakijoiden tilanteesta. Ulkomaalaislain heikennykset vaikeuttavat huomattavasti haavoittuvassa asemassa olevien, kuten seksuaalivähemmistöihin kuuluvien, turvapaikanhakijoiden oikeusturvaan. Seksuaalisen suuntautumisen perusteella turvapaikkaa Suomesta hakevien turvapaikkahakemuksia arvioidaan puutteellisesti, he kokevat syrjintää ja väkivaltaa heille tarjotussa majoituksessa, eikä heille taata pääsyä lhbtiq-sensitiivisiin tukipalveluihin.

- Ulkomaalaislain kiristysten vaikutukset turvapaikanhakijoiden oikeusturvaan tulisi arvioida ja erityisesti huomioida myös niiden vaikutukset haavoittuvassa asemassa oleviin. Seta katsoo, että seksuaalivähemmistöihin kuuluvien turvapaikanhakijoiden oikeuksien parantamiseksi maahanmuuttovirastoon tarvitaan kattava lhbtiq-ohjeistus, joka koskee niin turvapaikkahakemusten käsittelyä kuin turvapaikanhakijoiden yhdenvertaisuuden ja turvallisuuden sekä psyykkisen hyvinvoinnin takaamista heidän ollessaan Suomessa.

Lisätiedot:

Pääsihteeri Kerttu Tarjamo

050 309 8108

paasihteeri@seta.fi